

همکاری های ایران و پاکستان در عرصه امنیت انسانی: موانع و راهکارها

انیس پور خسروانی*

چکیده

امروزه مقوله «امنیت» بیش از هر زمان دیگری مورد توجه قرار گرفته و به ابعاد گوناگون آن توجه شده است. پیشرفتهای گسترده علمی و صنعتی اگر چه دریچه های جدیدی را بر روی بشر گشوده است اما درصد ناامنی بشر را نیز افزایش داده است. متأسفانه در جریان تحولات جدید و سریع بشر چیزی که کمتر به آن توجه شده مقوله امنیت است. به همین دلیل است که مفهوم امنیت هم در سطوح فردی، جمعی و هم ملی - منطقه ای و جهانی مطرح می گردد و گفتمان امنیت، منزلت و جایگاه و حساسیت خاص و مسلطی نسبت به دیگر رویکردها کسب می کند. در مقوله امنیت برداشت های متعددی وجود دارد و از مسائل سیاسی، نظامی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی تا موضوعات مذهبی و زیست محیطی مورد توجه قرار گرفته است. وجود تهدیدهای گوناگون، لزوم ایجاد حداکثری امنیت، وابستگی های متقابل، منافع مشترک و دهها عنصر دیگر، سبب می شود بسیاری از کشورهای جهان در پی تأمین امنیت خود، رویکرد جمعی را انتخاب کنند که بر این اساس سازمانهای متعدد و متفاوتی شکل گرفته است. بسیاری از تهدیدات امروزی، جنبه ی فراملی پیدا کرده و توجه به این رویکرد نیز به طور فزاینده ای بسط یافته است، در برابر مواجهه با خطرها یا تهدیدهای مشترک، کشورهای جهان به ایجاد اتحادیه های نظامی - امنیتی اندیشیده اند. این مقاله به بررسی همکاریهای میان ایران و پاکستان در عرصه امنیت انسانی پرداخته و در کنار آن موانع و راهکارها نیز مورد توجه قرار گرفته است. همچنین در راستای این موضوع سوالات زیر مطرح می شود: (۱) چه عواملی تاثیر گذار بر امنیت انسانی ایران و پاکستان می باشد؟ (۲) چگونه می توان ناامنی حاکم در مرزهای دو کشور را تبدیل به امنیت ساخت؟ به این منظور این موارد بررسی می شود: موقعیت سیاسی ایران و پاکستان، موارد تاثیر گذار بر امنیت دوکشور ایران و پاکستان، موانع بر سر همکاری امنیتی

* عضو هیأت علمی گروه علوم سیاسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد سیرجان: anis562007@yahoo.com

ایران و پاکستان، راهکارها برای رفع موانع و ایجاد زمینه همکاری در جهت ایجاد امنیت انسانی برای هر دو کشور.

واژه های کلیدی: جمهوری اسلامی ایران، پاکستان، امنیت انسانی، موانع، راهکارها.

موقعیت استراتژیکی ایران و پاکستان

کشور ایران در جنوب غرب آسیا واقع شده است. این کشور به عنوان پل ارتباطی بین شرق و غرب محسوب می شود. دسترسی به آبهای گرم خلیج فارس، تسلط مشترک با عمان بر تنگه هرمز، دارا بودن منابع عظیم انرژی، جمعیت گسترده و وسعت زیاد موقعیت ژئوپلیتیکی حساسی را برای این کشور هم در منطقه و هم در جهان بوجود آورده است. نوع نظام سیاسی ایران و موضع گیریهای این کشور در قبال نفوذ امریکا در منطقه، مخالفت با موجودیت اسرائیل و حمایت از فلسطینیها برای احقاق حقشان و تلاش این کشور برای تاثیر گذاری بر مسائل منطقه ای باعث شده است که این کشور چهره فعال و تأثیر گذاری از خود در منطقه به نمایش بگذارد. بطوری که به عقیده بسیاری از صاحب نظران بدون در نظر گرفتن این کشور نمی توان درباره مسائل منطقه خاورمیانه نظر داد و تصمیم گرفت. در کنار این مسائل، موارد قابل ذکر دیگری نیز وجود دارد. اگر چه ایران نیز مانند دیگر کشورهای خاورمیانه (اعراب) یک کشور اسلامی است که بر اساس موازین اسلامی شکل گرفته است اما نوع برداشت این کشور از اسلام با دیگر کشورهای منطقه تفاوت دارد و این مسأله موجب میگردد نسبت به دیگر کشورهای اسلامی در اقلیت قرار گیرد بطوری که در ابتدای انقلاب این کشور، شعارهایی که مطرح می شد نوعی احساس ترس از این کشور در بین همسایگان بوجود آورد که البته این مسأله امروزه تا حدی زیادی کاهش یافته است. در کنار آن مسائل دیگری نیز وجود دارد، برتری ایران از نظر موقعیت، نحوه ی برخورد با مسائل و داشتن اهرم قدرت خواه و ناخواه این کشور را در مقام بالاتری از دیگر کشورهای همسایه قرار می دهد و موجب می شود تضادهای امنیتی شکل بگیرد. از سوی دیگر محیط استراتژیک ایران، از جمله امنیت ملی در معرض حوزه های متعدد ژئوپلیتیک بیرونی قرار دارد. در عین حال فضای سرزمینی ایران به سبب آنکه مکمل استراتژی های ژئوپلیتیک کشورها و قدرتهای پیرامونی است، در جذب و تداوم برخی نا امنی ها به خودی خود به ایفای نقش می پردازد. مناطق بی ثبات همجوار ایران بخصوص در شرق کشور باعث دغدغه ها و نگرانی های استراتژیک شده اند عدم رشد دموکراسی و ناپایداری دولت های

پیرامونی و گسترش اقتدار قومی و مذهبی آنها تا داخل ایران و نیز وجود بزرگترین قطب تولید مواد مخدر و انواع قاچاق ها در مرزهای شرقی بر آسیب پذیری ایران افزوده است. درباره ی پاکستان نیز می توان گفت، این کشور در منطقه جنوب آسیا واقع شده است. هم مرز با دریای عمان، ایران، هند، چین و افغانستان می باشد و حکم پل ارتباطی را دارد که جنوب غرب آسیا را به جنوب شرق آسیا متصل می سازد. (بر آورد استراتژیک پاکستان، ۱۳۸۲، ص ۱۵).

این کشور از زمان استقلال تاکنون با مشکلات فراوانی روبرو بوده است که در بین همه ی آنها مسأله امنیت بیشتر خودنمایی می کند. پاکستان جزء آن دسته از کشورهاست که سیاست داخلی و به تبع آن سیاست خارجی بسیار پیچیده ای دارد. سیاست داخلی این کشور از یک طرف به دلیل تنوع قومی، رادیکالیسم اسلامی و وجود گروه ای مختلف سیاسی و از طرف دیگر به دلیل تقسیم قدرت بین سه مقام، رئیس جمهور، نخست وزیر و رئیس ستاد ارتش همواره با مشکلاتی روبرو بوده است که در این بین مشکلات اقتصادی نیز اوضاع را بحرانی تر می سازد. آشفتگی سیاست گذارها در بخش داخلی بر رفتار این کشور در محیط خارجی نیز تاثیر گذاشته است. در مقوله سیاست خارجی نیز مهمترین دغدغه ی سیاستمداران این کشور از زمان استقلال تا کنون مسأله ی امنیت است بطوری که این مسأله سرلوحه ی تصمیم گیریها در سیاست خارجی این کشور قرار گرفته است. با توجه به مسائلی که گفته شد در یک جمع بندی کلی می توان گفت سیاست خارجی پاکستان از یک سو بدلیل بی ثباتی داخلی ناشی از واگرایی قومی و درگیری های فرقه ای و تهدید خارجی از جانب هندوستان و آمریکا (پس از حوادث تروریستی یازدهم سپتامبر) ماهیت سیاسی-امنیتی پیدا کرده است و از سوی دیگر بحرانهای داخلی باعث شده است که نحوه ی برخورد این کشور با دیگر کشورها مادام از افت خیز برخوردار گردد و این کشور نتواند یک سیاست روشن و صریحی را در مقابل مسائل منطقه ای وجهانی در پیش گیرد. با توجه به حضور هر دو کشور ایران و پاکستان در منطقه ی حساس خاورمیانه و بحرانی بودن این منطقه، امنیت یکی از دغدغه های اصلی هر دو کشور می باشد.

موارد تاثیر گذار بر امنیت ایران و پاکستان

تأمین امنیت گروه های انسانی ساکن در هر کشور در مرحله اول بر عهده ی کسانی است که آن کشور را اداره می کنند اما این به تنهایی کافی نیست چرا که یک کشور بدون در نظر گرفتن آنچه که در پیرامون آن می گذرد نمی تواند بانی تامین امنیت خود باشد. امنیت کشورهای محصور در هر منطقه در گرو امنیت کل منطقه است. نمی توان هم طالب

امنیت بود وهم تنها به خود اندیشید و خود را از مسائل پیرامون کنار کشید. بر این اساس می توان مواردی را که به صورت مشترک بر امنیت ایران و پاکستان تاثیر گذار هستند را در چند مقوله تقسیم بندی کرد:

الف- مشکلات مرزی

ب - وجود گروه های تروریست در پاکستان و تاثیر عملکرد آنها بر امنیت انسانی

ایران و پاکستان

ج- قاچاق مواد مخدر

د- تاثیر بحرانهای داخلی افغانستان بر هر دو کشور

ه- تهدیدات ناشی از حضور قدرتها ی خارجی در منطقه (امریکا)

الف- مشکلات مرزی و وجود گروه های تروریست در پاکستان

تأمین امنیت مرزها مقوله بسیار پیچیده ای است که نیازمند همکاری و تعامل دولت‌های دارای مرز مشترک است. امنیت، نیاز توسعه متوازن است و بازدارندگی از تهدیدات برای تقویت امنیت از طریق رایزنی و همکاری با کشورهای همجوار امکان پذیر است. یکی از مواردی که مانع همگرایی ایران و پاکستان در منطقه می شود و بشدت بر امنیت انسانی تأثیر می گذارد مسأله ی تحدید امنیت مرزی میان دو کشور است که این تحدید از سوی گروه های مستقر در پاکستان صورت می گیرد. یک بخشی از مشکلات حراست از مرزهای مشترک مربوط به حضور و اقدامات گروهک‌های تروریستی در نقاط مرزی ایران و پاکستان است. هجوم متداول گروه های تروریستی با عناوین مختلف از سمت مرزهای پاکستان به سوی مرز های ایران موجی از ناامی، ترس و وحشت را برای ساکنین مرزهای دوکشور در پی دارد. نمونه آن وجود گروهک تروریستی معروف به گروه ریگی است که هرچند گاه با شکستن حریم مرزهای ایران وارد کشور شده و فجایع انسانی ببار می آورد و هر بار که دولت ایران اعتراض می کند وخواستار پی گیری مسئله از سوی دولت پاکستان می شود متأسفانه دولت پاکستان اعلام ناتوانی از دستگیری اعضای این گروه کرده و تنها اعلام پی گیری مسئله می کند. این مسأله جدای از آنکه روابط دوکشور را در مسیر جدیدی از شک و تردید قرار می دهد موجب ایجاد فضای بسیار ناامن در قسمتهای همجوار یکدیگر می شود. البته این نمونه ای از حضور گروه های تروریست در پاکستان است که تاثیر آنها با این شدت به خارج از مرزهای این کشور نیز سرایت میکند و در کنار آن حضور گروههای طالبانی در پاکستان و فعالیتهای آنها است که امنیت داخلی پاکستان را بشدت تحت تأثیر قرار می دهد و در این بین جدای از آنکه رجال سیاسی مخالف فعالیت این گروه ها در

پاکستان از تعرض آنها در امان نیستند، بیشترین ضربه را مردم پاکستان متحمل می شوند و هر بار در پس هر اقدام این گروه ها تعداد زیادی از مردم عادی فدا می شوند.

کشورها زمانی می توانند با خیال آسوده راه پیشرفت و توسعه را در دنیای پر تحرک امروزی در پیش گیرند که نسبت به امنیت داخلی و خارجی بخصوص امنیت مرزهای خود اطمینان حاصل کنند. دغدغه های امنیتی مجال اندیشیدن به حرکت و توسعه را از کشورها می گیرد تا زمانی که دولتمردان از امنیت انسانهای ساکن در کشور خود خیالشان آسوده نباشد نمی توانند در پی تجهیز امکانات در جهت رشد و پویایی باشند و این جای تامل دارد. امنیت مرزها به معنای امنیت انسانهای درون مرزهاست. کشور های همسایه در قبال امنیت مرزی یکدیگر مسئول هستند کوتاهی آنها در این امر خطیر پیامدهای جبران نشدنی را به دنبال خواهد داشت. از طرفی امنیت مرزها به مثابه آینه ی تمام نمای امنیت درونی کشورها است و بسیار تأثیر پذیر از اوضاع داخلی کشورهاست. متأسفانه آشفتگیهای سیاسی و اجتماعی کشور پاکستان بشدت بر مرزهای این کشور تأثیر می گذارد و کار همسایگان کشور را برای ایجاد امنیت در مرزهای خود دشوار می سازد. نا امنی مرزهای بین ایران و پاکستان امنیت انسانهای ساکن در جوار مرزهای دو کشور را سست و شکننده می سازد.

ب- وجود گروه های تروریستی در پاکستان

بیشتر اوقات زمانی که از امنیت و مسائلی که آن را به خطر می اندازد صحبت به میان می آید یکباره سراغ جنگ می رویم واز آن به عنوان عامل نقص کننده ی امنیت انسانها یاد می کنیم، تاحدی این مسأله صحت دارد اما باید گفت جنگ تنها عاملی نیست که امنیت بشر را خطر می اندازد بلکه یکی از عوامل تأثیر گذار است. امروزه با توجه به پیشرفتهای گسترده ی بشر در همه زمینه ها از یک طرف حجم گسترده ای از دل مشغولیها برای بشر بوجود آورده است که نسبت به امنیت خود حتی در منازل و محل کار احساس نگرانی می کنند. از طرف دیگر موجب گردیده هر روز گروه های جدیدی با عناوین مختلف پا گرفته و با استفاده از دستاوردهای پیشرفته علمی در زمینه های مختلف خواب راحت را از انسان بگیرند مانند گروه های تروریستی که همراه با پیشرفتهای روز حرکت می کنند و روز بروز قدرت بیشتری پیدا می کنند.

ج- قاچاق مواد مخدر

وجود شبکه های قاچاق مواد مخدر در کشورها و جنایاتی که این سازمانها برای حفظ و توسعه قلمرو و توزیع موادشان مرتکب می شوند، (۲) جنایات بر علیه مردم به منظور حفظ

و افزایش مشتریان خود بلاخره خشونت هایی که از سوی افراد تحت امر و با رانت وابستگی به این سازمانها انجام می شود همگی سهم کلانی در بروز ناامنی در جوامع دارد. (۳)

مواد مخدر هر روزه تعداد زیادی از انسانها بخصوص جوانان را در جهان به کام مرگ و نابودی می کشاند. امروزه یکی از دغدغه های خانواده های ایرانی بیم از درگیر شدن جوانان و نوجوانان آنها در دام اعتیاد است. البته این تنها مختص ایران نیست مردم پاکستان نیز از این مسأله رنج می برند. چطور می توان به فکر امنیت انسانها بود در حالی که همه روزه خطر ناک ترین و جدیدترین نوع مواد مخدر ساخته و روانه کشورها از جمله کشورهای جهان سوم میشود که قشر جوان گسترده ای دارند و از معضلات بیکاری، سردرگمی، فقر و روشن نبودن آینده خود رنج می برند.

مسأله ی قاچاق مواد مخدر و قاچاق کالا از دیگر مواردی است که دو کشور ایران و پاکستان برای مهار آن نیازمند یک همکاری نزدیک و سازنده هستند. بخصوص اینکه این دو کشور در جوار خود بزرگترین قطب (افغانستان) تولید مواد مخدر و انواع قاچاق ها را دارند. مواد مخدر همواره از دغدغه های جدی و اساسی برای ایران بوده است حال آنکه دولتمردان پاکستان به دلیل وجود مشکلات و چالش های سیاست داخلی کمتر به آن پرداخته اند و تا کنون برای مبارزه با معضل مواد مخدر از اولویت های اساسی در سیاست گذاریها برخوردار نبوده است.

د- تأثیر بحرانهای داخلی افغانستان بر ایران و پاکستان کشور

یکی دیگر از مشکلاتی که دو کشور ایران و پاکستان از گذشته های دور تا به امروز با آن دست بگریبان بوده و هنوز نیز می باشند. اوضاع اشفته کشور افغانستان است این کشور در همسایگی ایران و پاکستان قرار گرفته و مرزهای طولانی با هر دو کشور دارد. وجود ثبات و امنیت در افغانستان به عنوان همسایه ی مشترک دو کشور از دغدغه های اساسی ایران و پاکستان است، دو کشور جمعیت کثیری از پناهنجویان افغان را پذیرفته اند که به علت وجود ناامنی در افغانستان و نبود زیرساخت های اقتصادی جهت ادامه ی معیشت قادر به بازگشت به کشور خود نیستند و این امر هزینه ی سنگینی را به دو کشور تحمیل ساخته است و همچنین وجود نا امنی داخلی در افغانستان تاثیر به سزایی بر امور امنیتی دو کشور خواهد داشت و زمینه ساز بوجود آمدن بحران امنیتی در دو کشور خواهد شد.

هجوم مهاجران افغانی جدای از آنکه ثبات داخلی کشورهای ایران و پاکستان را تهدید می سازد و موجی از تنشها ی داخلی را بوجود می آورد موجب می شود یک اضافه با بر سیستمهای اقتصادی دو کشور برای جوابگوی به حداقل نیازهای معیشتی این مهاجران وارد شود. روی آوردن گرو هایی از این مهاجرین به کارهای خلاف مثل، قاچاق مواد مخدر،

دزدی، انسان ربایی و غیره حراس و وحشت را در بین مردم دوکشور ایران و پاکستان ایجاد و امنیت داخلی را شکننده می سازد. زاغه نشینی در اطراف شهرهای بزرگ و گسترش تکدی گری از دیگر پیامدهای حضور مهاجرین افغانی است.

و- تهدیدهای ناشی از حضور امریکا در منطقه

معمولا حضور قدرتهای فرامنطقه ای در یک منطقه (با توجه به شرایط حساس آن منطقه) زمینه ساز ناامنی خواهد بود. همکاری این قدرتها با برخی از کشورهای منطقه و دشمنی با برخی دیگر زمینه تضاد و ناامنی را فراهم می سازد. برای مثال حضور امریکا در خاورمیانه و پیامدهای ناخوشایند این حضور برای کشورهای این منطقه، البته ناگفته نماند که حضور قدرتهای فرامنطقه ای در یک منطقه از مسیر سیاستهای نا متعادل برخی کشورهای آن منطقه که باز شدن گره مشکلات خود را بدست آنها می دانند صورت می گیرد.

امریکا با حضور خود در منطقه، همواره زمینه های ناامنی و بی ثباتی منطقه ای را فراهم ساخته تا حضور بلند مدت خود را توجیه و تثبیت نماید. نوع رابطه امریکا با پاکستان می تواند برای ایران مهم و حساس باشد. برخی فکر می کنند که ایران تمایل چندانی به گرمی مناسبات پاکستان و امریکا ندارد اما واقعیت آن است که رابطه ی پاکستان و امریکا تا زمانی که خللی در امنیت ملی ایران به وجود نیآورد برای جمهوری اسلامی ایران نگران کننده نیست و از سوی دیگر پاکستان نیز باید روابط خود با ایران و امریکا را به گونه ای پیگیری کند و از اقداماتی که حساسیت ایران را بر انگیزد خودداری نماید. گسترش یا کاهش روابط پاکستان با امریکا بر ایران تاثیر مستقیم دارد. از آنجا که پاکستان همسایه ایران است هرگونه تغییر در این کشور بر ایران اثر دارد. گسترش روابط پاکستان با امریکا می تواند اثرات جدی بر امنیت ملی و تمامیت ارضی ایران داشته باشد و ایران در محاصره کامل امریکا از طرف مرزهای شرقی قرار گیرد. از طرفی کاهش روابط امریکا با پاکستان ضمن آنکه مشکلات اقتصادی برای پاکستان در پی خواهد داشت زمینه گسترش فرقه گرایی و تحریک گروه های داخلی پاکستان نیز خواهد بود که در این صورت نیز به نفع امنیت ملی ایران نخواهد بود. (۴)

مسائلی که تأثیر گذار بر امنیت انسانی دوکشور ایران و پاکستان است بر شمرده شد. و اینها مسائل و مشکلاتی است که تقریبا بر همگان روشن است. بحث اصلی ما بر می گردد به اینکه با توجه به این مشکلات چه راه حلهایی می توان ارائه کرد که در پس آن امنیت انسانی کمتر به خطر افتد و بتوان ناامنی را کاهش داد.

راهکارها

راهکار برای مشکل اول

شناخت عمیق و همه جانبه کشورهای همسایه و تحولات آنها و چگونگی ارتباط و همکاری و در صورت لزوم برخورد با آنان از مسئولیت های سنگین دولت هاست. زیرا امنیت و منافع ملی در گرو اوضاع و احوال داخلی و شرایط پیرامونی و حاشیه ای مرزی و تحت تاثیر منافع متعدد با کشورهای همجوار است. (۵)

با توجه به اینکه بین ایران و پاکستان مرزی نسبتاً طولانی وجود دارد واز آنجایی که پاکستان در مرزهای خود با هند و افغانستان نیز درگیر می باشد نمی توان توقع داشت که در تامین امنیت مرزهای خود با ایران مسمر ثمر واقع شود. چرا که این کشور جدای از مسأله ناامنی مرزهای خود متأسفانه درگیر آشوبهای داخلی نیز می باشد. لذا پیشنهاد می شود که تا حد زیادی دست ایران در تأمین امنیت مرزی دو کشور باز باشد و دولت پاکستان با حسن نیت پذیرای این واقعیت باشد که ایران توان بیشتری برای پر پا کردن امنیت مرزی را دارد. همکاری مشترک دو کشور و حمایت سازمان ملل متحد با تاکید بر فعالیت بیشتر ایران با توجه به درخواست مستقیم پاکستان از ایران برای کمک رسانی به کشورش این مسأله تا حد زیادی قابل حل شدن می باشد. با توجه به اینکه مناسبات ایران و پاکستان به دلایل متعدد از اهمیت ویژه ای برخوردار است زیرا علاوه بر همسایگی و داشتن مرزهای طولانی، دارای مشترکات فرهنگی مذهبی و امنیتی نیز می باشند. لذا می طلبد که نسبت به امنیت یکدیگر بیشتر تلاش کرده و به یکدیگر اعتماد داشته باشند.

راهکار برای مشکل دوم

حضور و فعالیت گروه های تروریستی در یک کشور تا حد زیادی به سیاستهای نادرست آن کشور بر می گردد کشور پاکستان که خود درگیر مسائلی همچون فرقه گرایی و قوم گرایی می باشد و تغییر تحولات سیاسی آن پیش بینی ناپذیر و گاهی همراه با کودتا است دیگر نباید مجال برای فعالیت گروه هایی دهد که هدف آنها تضعیف قدرت داخلی کشور و آشفتنی روابط آن با همسایگان است. وظیفه دولتمردان این کشور است که میدان برای حضور گروه های تروریستی ندهند و مانع فعالیت آنها شوند مطمئناً با حذف این گروه ها هم جایگاه پاکستان در بین کشورهای منطقه تثبیت می شود و وجهی بهتری نسبت به گذشته پیدا می کند و هم امنیت بیشتری در داخل این کشور حکم فرما می شود و در نهایت همسایه های این کشور نیز در سایه امنیت شکل گرفته احساس راحتی می کنند.

راهکار برای مشکل سوم

در مورد مسأله سوم تنها ایران و پاکستان نقش آفرین نیستند چرا که صحبت از تولید مواد مخدر در کشور همجوار ایران و پاکستان یعنی افغانستان است که ضمن آنکه در اشغال بسر می برد مستعد برای تولید مواد مخدر از جمله تریاک می باشد که تولید این مواد نیز در

دست انگلستان به عنوان یکی از کشورهای مهاجم در افغانستان است. هر چند در این بین نباید کوتاهی ایران و پاکستان را در مراقبت از مرزهای خود در جوار افغانستان نادیده گرفت و این دو کشور نباید اجازه دهند که بعنوان پل انتقال این مواد از آنها استفاده شود باید به نکته ی دیگری نیز توجه داشت و آن کوتاهی دولت انگلستان به عنوان کشوری که تولید مواد مخدر در افغانستان در دست آن است. توجه مشترک ایران و پاکستان (نه ایران به تنهایی) به این مسأله ی مهم و پی گیری آن و همکاری نزدیک با سازمان ملل متحد و جذب همکاری کشورهای منطقه برای کنترل بیشتر بر خروج این مواد و سختگیری در داخل کشورهای خود برای مقابله با قاچاقچیان مواد مخدر اعمال قوانین محکم و با پشتوانه اجرایی قوی در مقابل آنها تا حد زیادی عرصه برای سوداگران مرگ را تنگ می سازد. از طرف دیگر با همکاری با سازمان ملل متحد و دیگر سازمانها ی جهانی می توانند خواستار اعمال نظارت بیشتر بر فعالیت انگلستان در مورد تولید مواد مخدر باشند.

راهکار برای مشکل چهارم

تا زمانی که اوضاع داخلی افغانستان متشنج و آشوب زده باشد نمی توان جلوی مهاجرت را گرفت. علاج کار آن است که برای برقراری امنیت در داخل این کشور تلاش کرد. در غیر این صورت تلاش ایران و پاکستان برای جلوگیری از ورود مهاجرین افغانی به دو کشور کار بسیاری فایده ای است. همکاری ایران و پاکستان با یکدیگر و تلاش در جهت جذب همکاری دیگر کشورهای منطقه ای و جهانی برای باز گرداندن آرامش به درون افغانستان و کمک به ایجاد زیر ساختهای اقتصادی و تحولات فرهنگی - اجتماعی در این کشور می تواند موجب ایجاد فضای با ثبات در این کشور گردد و در راستای آن مهاجرت را کاهش دهد. بیش از هر چیز در انجام این امر خطیر وظیفه ایران و پاکستان سنگین تر از دیگر کشورهاست. حداقل برای نجات جان میلیونها انسان در به در و آواره که از پایین ترین شرایط زندگی اجتماعی نیز بی بهره هستند، ایران و پاکستان باید بیش از پیش نسبت به برقراری ثبات و امنیت در افغانستان تلاش کنند و در این زمینه با یکدیگر همکاری نمایند.

راهکار برای مشکل پنجم

مشکل حضور امریکا در منطقه معضلی ریشه ای است که تنها بدست ایران و پاکستان حل شدنی نمی باشد. بسیار آرمانگرایانه است که تصور کرد آمریکایی که در پی اهداف بلند مدت پا به خاورمیانه گذاشته است به این زودپها این منطقه را ترک کند. اما می توان با درایت تأثیرات نامطلوبی که در پی این حضور بر روابط ایران و پاکستان گذاشته می شود را تا حد امکان کاهش داد. امریکا در منطقه و برنامه های آن برای ماندگاری واقعیتهای مسلم است که نمی توان آن را انکار کرد اما می توان با همکاری وهم فکری نزدیک کشورهای منطقه از یک طرف تأثیرات نامطلوب این حضور را کاهش داد و از طرف دیگر زمینه خروج این قدرت را با استفاده از مسیرهای سیاسی پذیرفته شد برای همه کشورهای منطقه آماده ساخت تا زمانی که کشورهای منطقه خاورمیانه در

رقابت و تضادهای سیاسی و اقتصادی باشند میدان برای جولان دهی آمریکا وامثال آن فراهم است. پاکستان جزء آن کشورهایی است که آمریکا در سیاستهای داخلی آن بشدت تأثیر گذار است مشکلات مرزی پاکستان با هند و افغانستان و حتی ایران، اوضاع نابسامان داخلی این کشور و وضع بد اقتصادی باعث می گردد که پاکستان به سمت آمریکا گرایش داشته باشد در مقابل آن ایران به عنوان اصلی ترین مخالف سیاستهای آمریکا در منطقه و جهان شناخته شده است و ایران از زمان شکل گیری انقلاب تاکنون با آمریکا رابطه برقرار نساخته است. با توجه به این مسأله خواه و ناخواه بین دو کشور تضاد بوجود می آید نمی توان از پاکستان خواست که روابط خود با آمریکا قطع کند چون با منافع ایران در تضاد است اما می توان برای حفظ حقوق همجواری تحکیم روابط با ایران و تأمین امنیت کشور همسایه موجبات اطمینان خاطر ایران را فراهم آورد و اجازه ندهد از کشورش به عنوان پایگاهی برای تحدید ایران استفاده شود.

باتوجه به مطالبی که گفته شد می توان دریافت که امنیت انسانی در غرب آسیا بسیار و نابسامان است شاید یکی از دلایل آن کم توجهی کشور های این منطقه به مقوله ی امنیت باشد هر ساله مواد مخدر، انفجارهای تروریستی در داخل کشورها، جنگ های فرقه ای و مرزی، گرسنگی، فقر و بیماری تعداد زیادی از انسانها را به کام مرگ می کشاند. امنیت نه کالای وارداتی است که با فروش نفت بتوان آن را از صنعتگران غربی خرید و نه قرار است همچون گیاهی خود رو در منطقه بروید. امنیت دست یافتنی است نه براحتی، تلاش و همت همه جانبه کشورهای محصور در غرب آسیا و همسایگان آنها را می طلبد که با کنار گذاشتن تضادها و اختلافات در سایه ی همکاری و همکاری آن را بوجود آورند و برای حفظ آن بدون تردید وسستی تلاش کنند.

به امید روزی که بشریت معنای واقعی این شعر حکیم فرزانه سعدی را که می فرماید: **بنی آدم اعضای یکدیگرند که در آفرینش ز یک گوهرند / چو عضوی ب درد آورد روزگار دگر عضو ها را نماند قرار با تمام وجود درک کند.**

منابع

- ۱ بر آورد استراتژیک پاکستان، موسسه فرهنگی مطالعات بین الملل ابرار معاصر تهران، ۱۳۸۲، ص ۱۵.
- 2 See terriff, environmental degradation, and security, 'op. cit, pp.257-62,'critchley and terriff, the environment and security op.cit.pp.329-35.)
- 3 Thomas F. Homer Dixon on the threshold, environmental changes as causes of acute conflict, International Security, 1(2), Fall 1991, p.18-19.
- ۴- فرزین نیا، زیبا، سیاست خارجی پاکستان تغییر و تحول، دفتر مطالعات سیاسی و بین المللی، ۱۳۸۴، ص ۴۰.
- ۵- (روزنامه کیهان، شماره (۴۸۸۱).